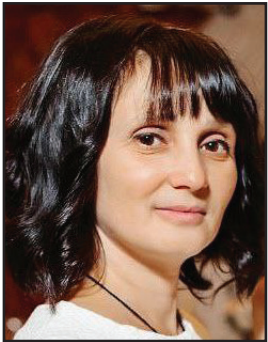

БІОГРАФІЧНИЙ ТА БІБЛІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОЦЕНТА УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ МИКОЛИ ОЛАШИНА

Олена ПРОХНЕНКО,

завідувачка сектора Наукової бібліотеки
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет» ORCID: 0000-0002-2349-4387

Анотація. У статті розглянуто біографічний та бібліографічний напрямки роботи відомого закарпатського вченого Миколи Олашина. Основна увага зосереджена на аналізі опублікованих ним життєписів видатних науковців краю і «літопису» істориків Ужгородського національного університету.

Ключові слова: Микола Олашин, Ужгородський національний університет, біографістика, бібліографія, науковці.

Починаючи зі шкільної учнівської парти і до університетської студентської лави ми часто практикуємося в написанні рефератів про важливі історичні події, правителів, можновладців, талановитих письменників, художників, музикантів, філософів і інших визначних людей. Аналіз їх діяльності є базою формування калейдоскопу системи цінностей кожного індивіда і становлення тільки йому притаманного своєрідного світогляду. При цьому утворенні інформативного поля необхідна ретельна перевірка та кореляція, якою має займатися висококваліфікований дипломований спеціаліст-науковець. Саме він здатний фахово опрацювати весь комплекс джерел, в тому числі і важкодоступних. Перевірка інформації базується на всебічному аналізі «творчості» певної особистості, незважаючи на те, в якому прояві вона зафіксована: спроектована будівля архітектора, картина художника, твір письменника, публікація науковця або завершені події історії, на які індивід мав конкретний вплив. Аналіз життєвого шляху

і творчого доробку певної людини є прерогативою наукової діяльності біографістів. Серед набору стандартних даних вони мають знайти індивідуальні показники та властивості, які відрізняють будь-яку особу від іншого загалу. Часто ця робота нагадує полювання науковців за маловідомими, а іноді і пікантними фактами з життя видатних особистостей. Втім, не кожен, хто відновлює і аналізує біографії, може вважатися біографістом. Адже це дуже кропітка і тривала робота у бібліотеках, архівах чи приватних розмовах із знайомими, близькими досліджуваної особи. Біографісти розбираються у подіях, фактах, міжособистісних стосунках, таємницях своїх героїв та їх досягненнях і помилках. Доволі часто цікаво написана біографія про певну людину залишає поза увагою суспільства самого автора біографічного дослідження. І це навіть в тому випадку, якщо досягнутий результат роботи викликає у суспільстві резонанс. З іншого боку, даний факт свідчить про талант науковця саме у галузі біографістики.

Біографістика (від грец. βίος – життя і γράφω – пишу, зображую) – наукова дисципліна, яка вивчає теорію, методологію, методику, історіографію, практику та термінологічний апарат історико-біографічних досліджень, джерелознавчі проблеми біографій та різноманітні види біографічної продукції [3]. В Україні підвищений інтерес до біографічного жанру почав спостерігатись за часів незалежності. Його унікальність полягає у тому, що на нього працюють різні дисципліни: історія, соціологія, психологія, культурна та соціальна антропологія, лінгвістика, семіотика тощо [6]. Предметною областю біографістики є відповідне знання як історично сформований феномен. Вивчення біографій діячів історії та культури здійснюється з метою збереження і передачі наступним поколінням історичної пам'яті про співвітчизників, їх суспільно значимого та особистісного життєвого досвіду, морально-етичних цінностей, патріотичних традицій [12].

Серед сучасних вчених-педагогів Закарпаття, яскравих представників даного наукового напрямку, виділяється Микола Васильович Олашин – відомий історіограф та краєзнавець. Про життєвий і творчий шлях науковця накопичена ґрунтовна різнобічна література, яка детально аналізує розвиток кандидата історичних наук (1994), доцента (1998), доктора філософії (Ph.D.) (2009) і в першу чергу щирої людини та висококваліфікованого педагога [2, 4, 5, 10, 11, 13].

Микола Олашин народився 10 жовтня 1957 р. в с. Нижній Бистрий Хустського р-ну Закарпатської області. Дитинство, шкільні роки, трудова діяльність, строкова служба в армії були насичені цілим каска-

дом яскравих подій і вчинків, що склали фундамент доробку людини, яка завжди ставить перед собою максимальні завдання. Цей ранній період біографії підготував гармонійний перехід до ще більших звершень, а саме формування історика-професіонала. Денне відділення історичного факультету М. В. Олашин закінчив у 1983 р., а у 1993 р. опанував чергову життєву висоту – аспірантуру при кафедрі нової і новітньої історії Ужгородського державного університету. У 1994 р. долаються чергові сходинки професійного зростання і з захистом кандидатської дисертації («Аграрні відносини Закарпаття в добу феодалізму в українській та російській історіографії») відбувається перехід на наступний рівень – праця викладача в рідному виші [9]. З цього часу переплетення педагогічної і наукової діяльності стало запорукою успішного формування харизматичної особистості, яка стала прикладом для наслідування для сотень студентів і навіть колег.

Саме М. В. Олашин зробив значний внесок у розвиток не тільки локальної регіональної, але і взагалі вітчизняної біографістики та бібліографії. Кожна з публікацій, присвячена науковій діяльності М. Олашина, містить величезний пласт фактологічного матеріалу, що пояснюється інтенсивністю його роботи. З іншого боку, жодна з них не може претендувати на визначення вичерпної, тому що творчий доробок вченого зростає у помітній геометричній прогресії і є неспинним і перманентним. Відрадно, що М. Олашину пощастило творити в часи тотальної комп'ютеризації і технічного прогресу, без чого якісний завершальний продукт історика, історіографа, біографіста, бібліографа був занадто працезатратним. А саме широке коло поставлених завдань потребує вивільнення часу там, де це можливо за рахунок застосування сучасних інформаційних технологій.

На формування М. Олашина як історика вплинули відомі вчені і педагоги О. Мазурок, І. Гранчак, Т. Сопко, В. Пальок, М. Троян, Я. Штернберг, Г. Божук, В. Ілько, В. Олаг, І. Мандрик, С. Пеняк, Е. Балагурі та ін. [4, 5]. У науковій сфері він активно досліджує проблему аграрних відносин на західноукраїнських землях. Особливу увагу приділяє вивченню даного питання у історіографії та аналізу наявних публікацій документів. Ним упорядкований солідний бібліографічний блок з цієї проблематики, написані десятки статей. Апробація результатів досліджень успішно відбувається під час виступів на наукових конференціях різного рівня (від університетських і регіональних до міжнародних) [4, 5]. У своїх публікаціях вчений розкрив внесок українських та російських істориків у висвітлення проблеми стано-

вища селянства Закарпаття в широкому хронологічному розрізі, його соціальної і майнової диференціації, форм боротьби тощо. Окрім наукової діяльності, М. Олашин відомий як талановитий педагог та методист вищої школи. Зокрема, студенти за його участі успішно здобувають ґрунтовні знання з цілої низки нормативних і спеціалізованих курсів («Вступ до спеціальності (історії)», «Історична географія», «Політична географія», «Історична демографія» та ін.) [5].

Значне місце у його творчому доробку займають історико-біографічні дослідження. У них на основі ретельного аналізу всіх доступних джерел висвітлюється життя і діяльність відомих осіб, діячів науки та культури. Українське суспільство має чимало неординарних особистостей, життєвий і творчий шлях яких потребує додаткового поглибленого вивчення. Завдяки М. Олашину стали можливими ознайомлення, переоцінка, повернення забутих або маловивчених імен співвітчизників. Наполегливою системною біографістикою він спромігся згуртувати навколо себе широке коло колег і однодумців. Його талант у галузі біографічних досліджень допомагає розкрити нові і дозволяє не забути та дізнатись якісь новинки про вже відомі постаті України, переважно вихідців із Закарпаття. Знайомлячи своїх читачів з тою чи іншою особою, науковець розкриває її всебічно, у багатоплановості, у внутрішніх суперечностях, у еволюції переконань і поглядів. Для цього він як досвідчений біобібліографіст ретельно вивчає літературну і наукову творчість кожної досліджуваної ним особи, вивіряє величезну кількість фактів і дат. Серед творчої спадщини М. Олашина чимало спеціалізованих біографічних і бібліографічних праць, але найбільш вагомими є синтезовані студії біобібліографістики, що включають обидва компоненти.

Об'єктом його наукових зацікавлень був життєвий шлях та науково-педагогічна спадщина близько 150 відомих вчених (істориків, філософів, етнологів, економістів, політологів та ін.) [13]. Для висвітлення їх життєвого і творчого шляху М. Олашин застосував значну кількість прийомів, методів і жанрів, що зумовило типологічну строкатість його публікацій біографічного спрямування. Залежно від співвідношення у подібних творах наукових і художніх складників їх поділяють на наукові, науково-популярні (у яких не дотримуються вимоги до наукових публікацій), науково-художні (белетризовані, есеїстичні) та художні, які належать до сфери літератури та вивчаються літературознавством [12]. Тут необхідно зазначити і важливість вибору об'єкта дослідження, який не буде викликати ніяких запитань

ні у сучасників, ні у нащадків. Нажаль, значний пласт вітчизняної біобібліографістики безслідно зник саме внаслідок заполітизованого характеру роботи органів контролю в радянській системі подання історичних фактів і опису особистостей. М. Олашин спромігся не увійти в протиріччя з традицією часу і зробив основний наголос на дослідженні регіональних постатей, переважно з наукового середовища краю. Завдяки цим студіям суспільство поглибило знання про М. Болдижара, І. Ваната, С. Віднянського, В. Гнатюка, І. Гранчака, Д. Данилюка, М. Данілака, О. Довганича, М. Драгоманова, В. Задорожного, В. Ілька, Й. Кобаля, І. Крип'якевича, І. Левицького, М. Лучкая, І. Мандрика, І. Мельникову, В. Охримовича, В. Опіярі, Г. Павленка, В. Палька, А. Сабініна, Т. Сопка, П. Федаку, С. Федаку, О. Хланту, Ф. Шевченка, Я. Штернберга, І. Шульгу, Ф. Арістова, О. Гільфердінга, Я. Головацького, К. Грота, Ю. Гуцу-Венеліна, М. Надєждіна, І. Орлая, О. Петрова, Н. Попова, І. Срезневського, Є. Тарле, І. Філевича, А. Флоровського, В. Францева та ін. [5, 13]. Відомий закарпатський вчений-біографіст не оминув увагою і присвятив ряд нарисів і бібліотекарям зокрема, О. Закривидорозі, О. Почекутовій та Л. Мельник [7, 8, 1]. Дані публікації відносяться до своєрідного жанру біографічної літератури. Більшість з них позбавлені науково-довідкового апарату і тому є науково-популярними. У фаховій літературі їх не рекомендують до розгляду як повноцінне вторинне джерело для подальших історичних досліджень [12]. Однак коли автором студій виступає М. Олашин, то цей момент є вже тим унікальним випадком, коли для підтвердження точності поданої інформації не обов'язкове посилання на історичне джерело. Воно безперечно реально існує в науковій бібліотеці автора, але навмисно упускається з огляду на жанрово-видову характеристику самої публікації. Вживання значної кількості дотепних літературних висловів (дивні перли морської глибини, скарбниця духовності, берегиня духовних скарбів, розгром коричневої чуми, перо гостре, а слово – влучне і т. д.) [7, 8] часто змушує розглядати дані публікації як гібридний варіант наукових, популярних та художніх.

В освітніх колах Закарпаття М. Олашин відомий і як професійний бібліограф. Результати його науково-дослідної роботи в цій галузі знайшли відображення у численних статтях, присвячених відомим українським діячам. І в кожній з них подані вичерпні бібліографічні покажчики та списки літератури, які є основою для продовження поглибленого вивчення творчої і наукової спадщини значного кола осіб.

За свою багаторічну наполегливу працю М. Олашин в колі ко-

лег отримав неофіційний титул літописця істориків Ужгородського університету. У співавторстві він видав книгу «Під покровительством музи Клію. Історичному факультету Ужгородського національного університету – 60 років» (2005) [11] та одноосібно став автором двох фундаментальних видань: «Історичний факультет Ужгородського національного університету (1945–2007). Короткий історичний нарис та довідкові матеріали» (2007) [9] та «Історичний факультет Ужгородського національного університету. Біобібліографічний довідник» (2010) [10]. Найбільш інформативним є останнє видання. У ньому вміщено ґрунтовний нарис історії факультету, науково-педагогічні портрети деканів та професорсько-викладацького складу, документальні матеріали. При цьому автор не зупинився тільки на бібліографічному описі. Він додатково подав ґрунтовний аналіз історичних шкіл, їх основної наукової проблематики і досягнень у висвітленні ключових питань. У результаті в структурованому хронологічному порядку була опублікована інформація про розвиток історичної науки в Ужгородському національному університеті через призму декількох поколінь дослідників і педагогів. Цей «літопис» актуальний не тільки сьогодні, але і на майбутнє буде фундаментом історичних досліджень. У публікації витримані всі основні вимоги до наукової біобібліографістики, однією з основних серед яких є досягнення точності дат і біографічних фактів, що забезпечується наявністю конкретних посилань на історичні джерела [12].

Про досягнення М. Олашина на науковій ниві в ранній період його творчості у всьому широкому спектрі зацікавлень (історіографічному, біографічному, бібліографічному) детальну інформацію можна знайти у біобібліографічному покажчику «Доцент Микола Олашин». Це видання гармонійно входить до серії «Вчені Ужгородського державного університету». Автори покажчика представили широкому загалу наукові досягнення одного з провідних закарпатських істориків, відомого історіографа і досвідченого педагога. Представлене читачу видання демонструє наукові публікації, навчально-методичні студії та науково-популярні розвідки науковця станом на 2001 рік. Упорядники вмістили і перелік видань, які він редагував або рецензував. Загалом цей бібліографічний покажчик нараховує 329 позицій [2].

На завершення необхідно зазначити, що М. Олашин – один із яскравих представників історичної школи Ужгородського національного університету, який невпинно підтримує її славетні традиції і примножує наукові досягнення. Він – багатогранна людина-альтруїст

і його без вагань можна назвати закарпатським енциклопедистом. Цей безперечний факт підтверджують суто позитивні відгуки студентів, колег, знайомих, які в унісон відзначають його доброту, інтелігентність і толерантність. При цьому він має свою харизму, власний стиль і як цікавий співрозмовник, і як висококваліфікований педагог. Микола Васильович Олашин зробив вагомий внесок у розвиток біографістики і бібліографістики України. Саме він об'єктивно та всебічно дослідив і продовжує вивчати біографії і творчість ключових представників науки і культури Закарпаття. І зроблено це через призму багатогранних проявів. Вивчені родинні і суспільні зв'язки, політичні і громадські позиції, релігійні переконання, результати професійної діяльності, тобто від початку і до кінця простежений життєвий і творчий шлях досліджуваних осіб.

Фундаментальна робота Миколи Олашина в галузі біобібліографістики заклала базові монументальні основи для продовження поглиблених досліджень як ним самим, так і його колегами та учнями.

Література:

1. Бібліографія як покликання : біобібліогр. покажч. / уклад.: О. В. Бряник, О. В. Хаван ; відп. за вип.. та передм. М. М. Медведь ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгор. нац. ун-т», Наук. б-ка. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2022. – 124 с. : іл.
1. Доцент Микола Олашин : біобібліогр. покажч. / уклад. О. Д. Закривидорога ; вступ. нарис В. Ілька ; наук. ред. І. О. Мандрик. Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2001. 96 с. (Серія «Вчені Ужгородського національного університету»).
2. Енциклопедія історії України : Т. 1 : А-В / редкол. : В. А. Смолій. – К. : Вид-во «Наукова думка», 2003. – 688 с. URL : <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe> (дата звернення : 16.06.2022).
3. Календар «Просвіти» на 2007 рік / уклад. П. Федака. Ужгород : ТОВ "Папірус - Ф", 2007. 180 с.
4. Календар «Просвіти» на 2017 рік / уклад. П. М. Федака, П. П. Федака. – Ужгород : ТОВ "РІК-У", 2017. 160 с.
5. Любовець Н. І., Попик В. І. Сьомі Біографічні читання "Українська біографіка : досвід, сучасні здобутки, перспективи розвитку" Звіт. (Київ, 8 червня 2011 р.) URL : <http://nbuv.gov.ua/node/458> (дата звернення: 16.06.2022).
6. Олашин М. В. Щаслива жінка з нелегкою долею (До ювілею бібліографа Олени Закривидороги) // Науковий вісник Ужгородського університету : серія: Медицина. Вип. 21 / відп. ред. В. І. Русин. Ужгород : УжНУ, 2003. С.

286-287.

7. Олашин М. В. Любов до книги на все життя. До життєвого ювілею Олени Почекутової // Календар "Просвіти" на 2006 рік / уклад. П. Федака. Ужгород : ПП "Борнео", 2006. С. 58-60.
8. Олашин М. В. Історичний факультет Ужгородського національного університету (1945 – 2007). Короткий історичний нарис та довідкові матеріали / відп. за вип. І. О. Мандрик. Ужгород : Гражда, 2007. 124 с.
9. Олашин М. В. Історичний факультет Ужгородського національного університету. Біобібліографічний довідник / бібліогр. ред. О. Д. Закривидорога; відп. за вип. І. О. Мандрик. Ужгород : Гражда, 2010. 440 с.
10. Під покровительством музи Кліо. Історичному факультету Ужгородського національного університету – 60 років / упоряд. М. В. Олашин, Ю. О. Остапеч, М. Ю. Токар, В. І. Фенич. Ужгород, 2005. 210 с., іл.
11. Попик В. І. Біографістика. URL: <http://biography.nbuv.gov.ua/index.php/biografistika-j-in/biografika/59-biografistika> (дата звернення: 01.07.2022).
12. Федака П. М. Закарпатська «Просвіта» у постатях її діячів (1920 – 2020) / наук. ред. П. Федака. Ужгород: TIMPANI, 2020. 400 с.

BIOGRAPHICAL AND BIBLIOGRAPHIC SCIENTIFIC ACTIVITY ASPECTS OF UZHGOROD NATIONAL UNIVERSITY ASSISTANT PROFESSOR MYKOLA OLASHIN

Olena Prokhnenko,

Head of the Department of the Scientific Library
Scientific Library of Uzhgorod National University
ORCID: 0000-0002-2349-4387

Annotation. The article actually contains the biographical and bibliographical directions of the work of the famous Transcarpathian scientist Mykola Olashin. The main focus is on the analysis of the biographies published by him of prominent scientists of the region and the “chronology” of Uzhgorod National University, biography, bibliography.

Key words: *Mykola Olashyn, Uzhgorod National University, biography, bibliography, scientists.*